

A. L. van Hulzen

Het gewaerlijke kaboutermannetje

Wie het kunstsprookje „De kleine Johannes” heeft gelezen, zal zich herinneren, dat voor Johannes het duinlandschap zijn paradijs was. Hij speelde daar zijn jonge leven. Wanneer zijn boot deint op de vijver, verschijnt hem de elf Windekind, die de fantasie, de poëzie der jeugd moet verbeelden. Windekind — dat is het jeugdgeluk. Hij leert het naïeve jongetje de geheimen der natuur kennen. Daar — bij de blanke waterleliën, die droomen boven de donkere schilden; bij het fluisterend riet, dat de wind wiegt aan de kant; als door de lucht fluiten de avonddeuntjes van lieve vogels. De zon pronkt in het westen en zegent de wereld met haar goud. De wolken kleuren oranje en violet. De duinen staan met fijne lijnen scherp tegen de lichthemel. In deze natuurpracht beleeft Johannes zijn kinderlijk geluk.

Keurig — teer teekent Van Eeden in trek na trek dat leven der onbezorgde jeugd, dat leven vol fantasie, waarin het spel de taal vormt, waarin de beeldspraak geboren wordt; het leven, dat daarom het ideaal benadert, omdat er nog geen idealen worden verzonnen en de illusie nog niet bestaat.

Wij, groote mensen, hebben allemaal Windekind gekend. Toen we het leven alleen maar genoten en niet hoefden te denken aan moeiten. We zien die tijd nu op afstand en merken, dat we toen vlak bij het ideaal waren.

Toch — het leven van Johannes was geen modelleven. Al geniet hij nóg zoo van Windekind's gezelschap. Hij

leeft te ver van huis en te ver van school. Maar dit was nog het ergste niet. Hij kende de waarde niet van dat vriendelijke woord: „Laat de kinderen tot Mij komen”. Later las hij dit woord wel. Maar hij verkeerde toen al onder de invloed van zijn tweeden geleider, den kabouter Wistik. En deze leerde hem ook aan de waarde van dit woord twijfelen. En er om glimlachen. Toen was Johannes wel echt klein. En dwaas.

Aan de kinderjaren komt een eind. Het kind wordt knaap. Windekind verdwijnt uit het leven.

En toen dit Johannes overkwam, had hij met Wistik al kennis gemaakt. Windekind had hem zelf bij Wistik gebracht. Dat was een moment van beteekenis, toen de knaap Wistik hoorde praten. Het kaboutermannetje las aan een spin wat voor uit het heilige boek der spinnen. Als Wistik gelezen heeft en Johannes gevraagd heeft, of het alles waar was, wat hij las, zei de kabouter alleen: „'t Staat in 't boekje.” Meer vertelde hij niet; dan verloor hij zijn reputatie. Ja toch, hij vertelde wél meer. „Er is”, zei hij „een boekje, waarin 't rechte staat. Waarin men lezen kan, waarom alles is, zooals het is.” Zoo wordt Johannes nieuwsgierig.

Wistik is de vragende geest, die weten wil, maar hij leert alleen maar vragen. Antwoorden, afdoende antwoorden op die vragen, geeft hij niet. Windekind stelde geen vragen en als Johannes ze deed, schold de elf hem uit voor mensch.

Windekind deed Johannes z'n vragen vergeten. Maar ze komen terug en ze vermenigvuldigen en ze worden moei-

lijker. Want Johannes heeft Wistik gesproken. Er is iets wakker geworden in het zieleven, dat roept om bevrediging. En de knaap verwacht die bevrediging van Wistik. En het helpt niet, als Windekind probeert zijn aandacht van den kabouter af te leiden.

Het helpt niet, als Windekind hem zegt, dat hij zich van Wistiks praatjes niets moet aantrekken.

Dat Wistik een babbelaar is, die heel gewichtig doet, zijn oud voorhoofdje rimpelt, zijn wijsvingertje bij zijn neus houdt en iedereen met een kluitje in 't riet stuurt.

Windekind waarschuwt Johannes voor Wistik. Omdat die kabouter ieder een ongelukkig maakt. Wie naar hem luistert, gaat ook vragen. Waarom? Waarom dit en waarom dat; waarom zus en waarom zoo? En wie naar hem luistert zoekt naar een „omdat”. Sluit zich op, om al denkend en piekerend en studeerend dat „omdat” te vinden. Zoekt in de boeken en zoekt in het leven en zoekt in de ziel naar de antwoorden en eindigt met even weinig te weten als bij 't begin.

Johannes hoort het allemaal. En hij wil wel trouw blijven aan Windekind. Maar als de elf slaapt, glijdt hij toch onder het blauwe kleedje weg.

Want hij heeft nog één vraag. En met die ééne vraag loopt hij naar Wistik, die heel vertrouwelijk doet, geheimen vertelt, de wegwijzer speelt, maar hem met die ééne vraag toch laat zitten.

Wistik geeft het jonge leven, dat tot bewustheid komt, geen houvast. Wistik is geen gids. Hij leert alleen maar vragen. En twijfelen. En de vragen rijen zich tot reeksen en groepen; de eene is al moeilijker dan de andere. Wistik leert de raadsels, maar de oplossingen geeft hij niet. Hij leert zoeken, maar, tot vinden komt het niet.

Onze jonge mensen kennen hun Wistikperiode. Och, de kabouter verlaat ons eigenlijk nooit. De een mag wat minder last van hem hebben dan de ander, maar ieder, die bewust leeft,

kent hem en zijn invloed.

Er trillen nu eenmaal vragen in menschenzielen.

Omdat het menschenzielen zijn.

Angstige vragen over het leven; over zijn waarde en zijn doel. Critische vragen — twijfelvragen. De „waaroms” huiveren door de harten en men wil een „omdat” hooren op elk „waarom”.

Voor jonge mensen is Wistik altijd te spreken. En ze spreken hem ook allemaal. Ook die jongens, die de humor uitgieten in de gesprekken; die meisjes, die vroolijk schateren om alles, waarom meisjes lachen kunnen. Nee, die humor en die lach willen we niet missen in het jonge leven. En nog minder door ijskoude, degelijke critiek doen bevriezen, wat tot het karakter van dit leven behoort, tot zijn groei en bloei.

Maar we weten ook dat dit jonge leven in beroering kan komen als een zee in de storm. En 't meest misschien als het zoo rustig lijkt. Wistik komt in de stilte naderbij en de jonge mensch nadert in de stilte Wistik. En dan begint het weer. Wistik doceert zijn vragencomplexen en hij spoort aan om te zoeken, naar wat ze toch niet vinden zullen.

Wistik praat heel oppervlakkig over theorie en praktijk en de vraag wordt wakker of de laatste wel klopt op de eerste en zoo niet of dat dan niet aan de theorie ligt. Over echt en valsch, ook op het terrein der religie en hij laat de luisteraars gevolgtrekkingen maken. Wistik zelf maakt nooit gevolgtrekkingen, dat laat hij aan zijn leerlingen over. Over de wetenschap of een verdund aftreksel er van en het geloof. Als de mensen vinden, dat deze twee botsen, spreekt Wistik dat niet tegen. Hij blijft maar raden om te zoeken. Naar het echte. Hij is voor vrij onderzoek. Dat klinkt breed. Maar zijn methode leidt nooit tot vinden.

Wel tot twijfelen, niet tot kiezen. Wistik wijst de weg naar de doolhof.

In onze tijd heeft hij het hoogste woord. Alles schijnt op losse schroeven

te staan. Overal roept men om herziening der waarden. 't Schijnt of een nieuwe renaissance wordt aan gevoeld. De menselijke geest moet vrij worden. Desnoods moet het bestaande maar ondergaan in de chaos. En wat dan uit die chaos zal oprijzen, wie weet het? Och, dat is makkelijk genoeg: een chaos maken. Voor menschen makkelijk genoeg. Alleen, wie hem maakt blijft er mee zitten. Een mensch kan uit een chaos geen kosmos roepen.

Wistik haalt alles over hoop.

De historie van onze tijd is één probleem. Of liever één problemencomplex. We liggen bedolven onder de problemen.

Vraag nu maar eens, waarom alles is, zooals het is; waarom alles moet, zooals het gaat; wat het leven beteekent, zooals men het zelf voelt en leeft, met al dat wonderlijke en ingewikkelde en onbegrijpelijke.

Gaat de historie langs vaste lijn naar „gemaakt bestek” of verloopt alle geschiedenis naar luim en gril? Zijn we, als Multatuli vroeg, geschapen met een doel of maar bij toeval daar? Is de Bijbel waarheidsopenbaring, de waarheidsopenbaring; regeert God de wereld en ons eigen leven; zijn de geestelijke dingen reëel?

Wistik heeft er schik van.

En hij wijst naar de geesten, die de antwoorden beloven. En velen luisteren en twifelen en verongelukken. Hier wordt het ongerijmde weggelachen en daar wordt wijsgeerig verzekerd, dat „het absolute de draak steekt met u en mij”.

„Hoe 't niet is, zeggen ons de heeren.
Maar hoe 't is, mijn goede liën,
De tijd of d' eeuwigheid zal 't leeren,
Misschien.”

Wij hebben de oorlog beleefd en wij beleven de vrede. Een knap schilder kan de eerste wel op het doek brengen; de beelding van de vrede vraagt een caricatuurteekenaar. En beide hebben doen zien, dat de wijsheid der wijzen is vergaan.

De mensch is mislukt.

De fijnere geesten, die door het uiterlijke heen boren naar het innerlijke, worstelen met duizend moeilijkheden. In de literatuur wordt de kunstkracht uitgeput om het leven te doen verstaan. De internationale stervenskreet van den onbekenden soldaat, die leegbloedde in de loopgraaf, herinnert men zich ternauwernood. Nationale hoera's fanfaren door de lucht.

Pessimisten gelooven aan de profetische waarde van het boek, dat over de ondergang van het avondland schreef, wat de vuisten kan doen samenknijpen tegen hemel en aarde. Wie zich niet laat verblinden door de schijn, ziet de angst in de oogen der menschen.

Wat moet Wistik in zoo'n wereld! Wat is hij meer dan een zielige, belachelijke figuur.

De mensch van onze tijd heeft een anderen gids noodig. Hij is in de doolhof en moet er weer uit. Hij moet onder de slavernij vandaan naar de vrijheid.

De overwinning, die de wereld overwint en de machten, die in die wereld op de ondergang van de mensch loeren, was en is en blijft het geloof, het echte, het „bewijs der zaken, die men niet ziet”.

Het bewijs, dat nog nooit gefaald heeft en dat z'n waarde behoudt, ook als het zienlijke ons begeeft en het onzienlijke als realiteit bewust wordt.

Multatuli heeft het geloof de cellulaire gevangenis van het verstand genoemd. Maar de Christen weet, dat het verstand niet door het geloof wordt uitgeschakeld en dat er tusschen wetenschap en geloof geen conflict bestaat.

Omdat God alleen weet. Als de mensch zich heeft opgewerkt tot de hoogte, waarop hij het niet meer weet, als hij het gaat zoeken waar hij het vinden kan, dan komt er hoop, dat hij het vinden zal.

Onze tijd is genoemd een open en geen gesloten tijd, een tijd waarin de menschen ontdekkingsreizigers zijn. „Record en extase liggen vlak bij elkaar.”

Ja zeker en het debacle ligt er vlak naast.
 De jongeren doorleven hun moeilijke jaren. Laten ze maar niet probeeren de kwesties van de tijd op te lossen, om een dag of wat later in alles en nog wat een probleem te zien.

Waar onze arme wereld behoefte aan heeft, dat is aan eerlijkheid en trouw. En deze ethische waarden moeten de afzonderlijke personen en de kleinere kringen hoog houden.

Er moet gestreden worden tegen alle schijn. Er moet een honger wezen naar waarheid. Naar waarheid, die zich openbaart als kracht. Naar vrijheid, die door de gebondenheid aan de Goddelijke wetten haar heilig merk heeft ontvangen.

Zoo alleen kan men een crisis doorstaan, en gelouterd uit een crisis komen.

Als de dichter van het Wilhelmus na de mislukte veldtochten van 1568 aanvoelt, wat er in Oranje moet omgaan en eerlijk heeft opgesomd nederlaag na

nederlaag, doet hij hem vragen aan „die vroom begint te leven” voor hem te bidden „nacht ende dag” om levensmoed en levenskracht.

Alles is verloren. En toch — het vertrouwen is gebleven. Oranje had willen keeren van het volk „dit zwaar tempeest”.

„Maar de Heer van hierboven
 Die alle ding regeert,
 Die men altijd moet loven,
 Die heeft het niet begeert.”

En nochtans:

„Mijn schild ende betrouwen
 Zijt gij, o God mijn Heer.
 Op U soo wil ik bouwen.”

Dat „betrouwen” beschaamde niet. Al heeft de Prins de zegen der vrijheid van ons volk niet beleefd.

Het beschaamt ook nu niet.
 En nooit.

Onmacht

Maanden aaneen lag mijn pen nutteloos.
 Waarom zou ik het durend wonder schrijven?
 Mag er dan niets van wat mij 't meest ontoert,
 Verborgten in de schuil mijns harten blijven?

Mogelijk niet, want driftig dreigt het woord
 Zich baan te breken langs de blauwe lijnen
 Van het papier, als eindelijk de vreugd,
 Een lied van dankbaarheid te schrijven, weer bekoort.

Dat ik mijn driften toom, is omdat 'k weet,
 Dat nooit één lied vrij is van ijdelheid.
 Niet één van ons vermag de tolk te zijn
 Der vreugde van Gods tegenwoordigheid.

ADRI VAN WITZENBURG